

Inledning:

Moderaterna och Dalasamverkan tar över efter 92 år i opposition

Mycket har hänt sedan Dalamoderaterna antog sitt senaste sjukvårdsprogram i april 2016. Hösten 2018 tog Moderaterna och de fem partier som kom att kallas för Dalasamverkan över styret över landstinget Dalarna, senare Region Dalarna. Med en majoritet i fullmäktige, nämnder och styrelser kan vi för första gången på 92 år genomföra vår politik och få ordning på Region Dalarnas ekonomi.

Under vårvintern 2020 drabbades Dalarna, Sverige och Världen av en pandemi som kommer att fortsätta påverka vården och samhället under kommande år.

Dessa händelser har på olika sätt påverkat och kommer att påverka styret av Region Dalarna.

Åren 2000-2018 genomförde den förra S-majoriteten tre skattehöjningar som kostade dalfolket ungefär en miljard kronor. S och dess stödpartier utövade en mycket bristfällig politisk styrning där verksamheten fick vad den pekade på utan kontroll och uppföljning. Svaret för S är - och har alltid varit – att om mer resurser tillförs blir vården bättre.

Vi moderater är däremot övertygade om att det går att effektivisera och organisera på ett bättre sätt och därmed öka produktiviteten inom vården. Det ligger i vårt partis DNA att vi ska vara försiktiga med de skattemedel som folket låter oss förfoga över. Utrymme till satsningar, investeringar och förhoppningsvis även skattesänkningar skapas av budgetdisciplin och genom att hålla kostnadsutvecklingen nere.

Patienten i centrum

Samhällsutmaningarna förändras, men idéerna består. För ett liberal-konservativt parti finns vissa ledord som löper som en röd tråd i politiken. Vi har under årtionden talat om att vi vill att patienten ska vara i centrum av vården. Det tänker vi fortsätta göra.

Valfrihet i vården

Den som söker sig till vården ska inte behöva möta nya ansikten hela tiden. Man ska kunna träffa samma vårdpersonal varje gång och vi fortsätter kampen för att göra oss oberoende av hyrpersonal. Vården ska vara lättillgänglig runt om i hela länet. Det ska bli fler privata entreprenörer inom vården. Mer valfrihet ger bättre vård i Dalarna. Privata och offentliga vårdgivare ska vara föremål för samma regler och samma uppföljning och kvalitetskontroll. Det är alltid kvaliteten som räknas, inte om vårdgivaren är offentlig eller privat.

Privata aktörer inom vård och omsorg är ett komplement som gynnar både medarbetare och patienter. När den offentligt drivna vården får konkurrens har

människor möjlighet att välja, och det gör de. Allt fler listar sig på de för närvarande fem privata utförarna inom Region Dalarna.

Inför valet 2018 levde de privata vårdgivarna med hotet om vinstbegränsningar i välfärden. Förslaget hade medfört att stora delar av den privata vårdsektorn tvingats i konkurs. Vården har dessbättre blivit av med det hotet, men vi måste fortsätta uppmuntra entreprenörer att starta eget. M tror att fler vårdutförare leder till en sund konkurrens. Eftersom vården domineras av kvinnor kan utfallet även bli att fler kvinnor blir egna företagare.

En vård för nutidens utmaningar

Mobila vårdteam

Moderaterna vill satsa på en vård som kommer närmare Dalfolket. Därför överför vi resurser från sjukhusen till primärvården. Därför har vi öppnat närakuten i Ludvika. Därför bygger vi ut mobila team. Vårt mål är att samtliga Dalarnas kommuner ska vara utrustade med mobila team där Region Dalarna står för läkare och kommunerna för sjuksköterskor.

Vi tror också att det går att utöka de mobila lösningarna. Dalarna är ett glesbygdslän med en åldrande befolkning. Det ska vara möjligt att göra enklare undersökningar på fler platser i länet. Hälsorum tillhör framtidens sjukvård och utgör ett stöd i glesbygd för dem som har svårt att ta sig till närmaste vårdcentral eller sjukhus. I hälsorummen ska man både kunna få digital kontakt med läkare och sjuksköterskor samt ta enklare prover på plats.

De mobila vårdteamerna ska inte bara begränsas till sjukvård och tillhandahållas äldre och sköra i hemmet. Utbyggnaden måste fortsätta och bör även innefatta tandvård. Mobil tandvård kan placeras ut på trailers och vara stationerad på en och samma plats under en kortare period. Det är värt att sträva efter ett förbättrat samarbete mellan tandvård och sjukvård.

Köfrihet i vården

Moderaterna sätter patienten i centrum, inte i väntrum. Vi vill arbeta för en vård som kommer närmare de behövande och som utgår från patientens behov. Den vårdsökande ska inte behöva mötas av långa köer. Vi ska arbeta mot stuprörstänkande i verksamheterna, för en minskad administration och se till att personalen får tillbringa mer tid med patienterna. Det ska vara lätt att söka och få vård.

Moderaterna eftersträvar köfrihet i vården. Att ställa människor i kö är ineffektivt, dyrt och kan orsaka mycket lidande. Arbetar vi på rätt sätt borde det vara möjligt att uppnå köfrihet på kort sikt. Vi är övertygade om att vården går att utföra mer kostnadseffektivt och med en högre produktivitet. Det skulle exempelvis gå att arbeta

betydligt mer med digitala lösningar för att på ett tidigt stadium ställa rätt diagnos och kunna hänvisa den vårdsökande till rätt sorts vård.

Inom primärvården ska vi erbjuda öppettider kvällar och helger och drop-in. Öppettider ska anpassas till när vanligt folk har tid att uppsöka vården, inte efter strikta scheman dagtid. Det ska vara möjligt att söka upp en vårdcentral, sätta sig i väntrummet och ha sitt ärende löst när man lämnar byggnaden.

Vi vill erbjuda en bra vård i rätt tid! För oss är det viktigt att de som behöver vård får det så snart som möjligt. Ingen ska behöva vänta längre än nödvändigt på behandling.

Moderaterna delar en noll-vision för hyrpersonal, men om det krävs för att kunna behandla fler patienter är vi beredda att hyra in exempelvis specialistsjuksköterskor. Operationssalarna bör användas så mycket som möjligt. Finns det personal och tillgängliga vårdplatser bör det inte finnas några hinder för att operera, även kvällar och helger.

- Öppettiderna inom primärvården ska anpassas efter när gemene man har möjlighet att gå dit.
- Noll-vision för hyrpersonal men om det är stopp i vårdflödet ska det vara möjligt att hyra in rätt kompetens.
- Möjligheterna att operera kvällar och helger ska utökas.

Slå vakt om personalen

Nyligen undertecknade vi i det politiska styret tillsammans med Vårdförbundet ett avtal om arbetstidsförkortningar för de som jobbar udda tider. Detta utgör den största enskilda pengamässiga satsningen under mandatperioden, fränsett investeringar i reparation och byggnation. Personalen är vår viktigaste resurs. För att fler medarbetare ska vilja stanna kvar och vidareutvecklas inom Region Dalarna gör vi följande prioriteringar:

- Region Dalarna ska locka fler som vill vidareutbilda sig och satsa mer på forskning. Ofta är det avsaknaden av specialistkompetens som gör att köerna växer.
- Även undersköterskornas kompetens och möjlighet till vidareutbildning ska stärkas.

Friskvård och folkhälsa

Välfärdssjukdomar upptar en allt större del av vårdens resurser. Allt fler drabbas av diabetes, övervikt, fetma och högt blodtryck samtidigt som dagens vårdinstitutioner är uppbyggda för att hantera infektioner, trauman och andra akuta sjukdomstillstånd.

Betydelsen av att röra på sig, ha koll på vad man äter och att ta hand om den egna hälsan blir en allt viktigare faktor i Vårdsverige. Hur vi lever, vad vi äter och hur mycket vi rör på oss, om vi röker och hur mycket vi dricker. Därmed ökar även betydelsen av **information** om hur man enkelt kan förbättra den egna hälsan.

Lindrig diabetes, högt blodtryck och även stroke kan exempelvis förebyggas med motion och sund kost. Även kontroller såsom screening är ett bra sätt att arbeta förebyggande. Screening av tjocktarmen är infört. Folktandvården Dalarna testar

provtagning av misstänkta förändringar i munnen med hjälp av borstprov och artificiell intelligens, AI.

Personalen ska kunna utföra olika sorters screening i bussar för att öka tillgängligheten. Man kan tänka sig att dessa bussar inreds så att de klarar mer än ett behov. Kanske kan tandvård och sjukvård dela buss. Med tanke på Dalarnas demografi och att människor i glesbygd kan ha svårt att ta sig till vården är behovet av innovativa lösningar stort.

Region Dalarna har gått in i ett samarbete med länets kommuner och skolor få alla elever att röra på sig mer. Att bygga upp en grundkondition i skolåldern är något man har igen senare i livet.

För att bättra på tandhälsan tror moderaterna i Region Dalarna på att återinföra flourtanten. Att eleverna sköljer munnen med flour en gång i veckan tror vi är en relativt billig insats som ger verkan och förbättrar tandhälsan hos den uppväxande generationen.

- Inför olika sorters screening i förebyggande syfte och för tidig upptäckt av allvarliga sjukdomar.
- Återinför "flour-tanten" som kommer ut till skolorna en gång i veckan.

Ofrivillig ensamhet

Till folkhälsosjukdomarna borde även räknas den ofrivilliga ensamheten. Covid-pandemin har synliggjort detta samhällsproblem än tydligare. Enligt forskningen är den ofrivilliga ensamheten farligare än att röka 15 cigaretter per dag. Då den ofrivilliga ensamheten leder till ökad demens, depression och hjärt-kärlsjukdomar kostar den samhället stora summor i form av extra vård- och omsorgskostnader. Att bekämpa den ofrivilliga ensamheten borde därmed vara en del av det förebyggande hälsoarbetet.

Det är svårt för politiken att hitta verktyg mot den ofrivilliga ensamheten. Civilsamhället måste involveras, men även med de bästa redskap och intentioner kan det vara svårt att nå fram.

I Storbritannien skriver läkare ut recept på sociala aktiviteter som ska utövas i både ideella föreningar och frivilligorganisationer. På så sätt stöttas civilsamhället samtidigt som det gynnar den enskilde individen och folkhälsan.

Där har det även antagits en strategi mot ensamhet och det upprättas fonder där föreningar och kommuner kan söka pengar till projekt som skapar gemenskap och motverkar ensamhet. Detta kan vi ta lärdom av i Sverige.

Ett aktivt arbete mot ensamhet borde innebära nära samarbete och mer resurser till pensionärsföreningarna. Att skapa naturliga mötesplatser i samhället är ett sätt att motverka ensamheten.

- Region Dalarna borde tillsätta en person som kan hjälpa till att finna samvaro med andra.
- Det borde gå att ringa 1177 för att tala om sin ensamhet.
- Utöka samarbetet med och stöttningen av pensionärsorganisationer.
- Arbeta för att skapa fler naturliga mötesplatser.

Psykisk ohälsa och suicid

Ungefär 1500 personer tar livet av sig i Sverige varje år. Dalarna är särskilt allvarligt drabbat med 35-40 självmord varje år (26,0 /100 000 invånare män och 7,5 kvinnor/100k), med Vansbro som värst i landet 54,6 män/100 000 invånare). Vi har en nollvision inom trafiken, men ingen nollvision för suicid, varför?

Det höga antalet självmord hänger samman med den psykiska ohälsan bland yngre som står för en stor andel av suiciden. Därför behöver köerna till ungdomspsykiatri minskas. Ungdomar som riskerar att fastna i missbruk, kriminalitet och utanförskap måste fångas upp så snart som möjligt. Köerna till ungdomsmottagningarna är oacceptabla.

Moderaterna vill låta privata alternativ vara en del av lösningen för att bearbeta köerna till BUP.

Skolan och vården måste samverka och hjälpa elever med bokstavskombinationer eller dyslexi att hamna rätt i samhället. Familjecentraler är också ett sätt att möta den växande psykiska ohälsan bland unga. Det går knappast att överskatta vikten av tidiga insatser och nyttan av att försöka samarbeta med hela familjen för barnets bästa. Därför fortsätter moderaterna arbeta för att det ska finnas minst en familjecentral i varje kommun för att kunna fånga upp barn och unga på glid så tidigt i livet som möjligt.

- Inför en noll-vision för självmord.
- Det ska finnas minst en familjecentral i varje kommun i Dalarna.
- Inför privata alternativ för att minska köerna till BUP.

Vägen framåt

Det är lätt att se för mycket på brister och utmaningar och inte se till vad Region Dalarna är bra på och områden där vi faktiskt är Sverigeledande. På Falu lasarett bedrivs mycket avancerad vård för patienter med hjärt/kärl-sjukdomar. Avesta och Mora har bland landets bästa AT-läkarutbildning år ut och år in. De positiva exemplen kommer inte fram i media tillräckligt mycket.

Framtiden lär erbjuda mer digitala lösningar och AI. Det är viktigt att Region Dalarna är delaktigt i den utvecklingen. Den tekniska utvecklingen kostar, men leder förhoppningsvis till vård och omsorg som är bättre anpassad till individen. Den åldrande befolkningen och ny, dyr medicinsk teknik driver upp kostnaderna för vården, inte minst för nya läkemedel.

Samhället förändras i snabb takt. Likaså de utmaningar och problemställningar som vården ställs inför. Vården och omsorgen står inför en omfattande demografisk utmaning när en större andel av befolkningen blir äldre. Lägg till detta ökningen av sjukdomar kopplade till välfärd och effekterna av en ökad stress och oro, främst bland yngre.

Brett kompetenslyft kring äldres sjukdomar

Morgondagens utmaningar kan inte besvaras med gårdagens svar. Vården måste fortsätta utvecklas med patienten i centrum och på ett patientsäkert sätt.

Vi ser en utveckling med fler och fler äldre med många sjukdomar. Larmen om felbehandlingar inom äldre vården är många. Bristen på kompetens och rätt utbildad personal har blivit väldigt tydlig under Corona-pandemin. Det behövs därför betydligt bättre kunskaper om äldres sjukdomar.

Moderaterna i Dalarna vill därför se ett brett kompetenslyft för att öka kunskapen om äldre med många sjukdomar. I linje med det vill vi etappvis bygga upp ett äldre-medicinskt centrum i Ludvika.

För att locka rätt kompetens måste vi kunna erbjuda forskartjänster kring äldres sjukdomar. Målet är att skapa ett kluster där man är bäst i Sverige på dessa frågor. Moderaterna vill även bygga upp kompetensen kring Sömnlab Avesta. Möjlighet att forska och vidareutbilda sig tror vi lockar till sig rätt kompetens.

- Bygg etappvis upp ett äldre-medicinskt centrum i Ludvika.
- Utveckla sömn-lab i Avesta.

God och nära vård

Den tekniska utvecklingen går mycket snabbt. Vårdinsatser som tidigare endast kunde genomföras inom slutenvården kan idag utföras i hemmet eller i ambulans på väg till sjukhus. Det skapar nya möjligheter och kan ge avlastning, inte minst till akutintagen.

Moderaterna i regionen kommer fortsätta arbeta för kompetens- och resursöverföring till vårdcentralerna. Trenden i Vårdsverige går mot en närmare vård och färre platser inom slutenvården. Resurser överförs från de stora sjukhusen och slutenvården till primärvården. Det utgör i sig en bättre anpassning för att möta dagens välfärdssjukdomar.

Trenden pekar mot att ej stationär vård kan utföra alltfler vårdinsatser. Det skulle kunna gå att sätta in en buss som åker runt och arbetar med screening. Enklare undersökningar bör kunna göras på olika platser i länet, inte bara i Falun, exempelvis mätning av ögontryck. Vid olika hälsorum bör det vara möjligt att både få prata med läkare på länk samtidigt som vårdpersonal tar enklare prover.

Vårdens organisering

Mer vård behöver förflyttas från sjukhus till primärvård och samarbetet mellan öppenvård och slutenvård måste förbättras. Denna problembild delar Sverige och Region Dalarna med jämförbara länder i EU.

Vården behöver även bli bättre på att använda sig av digitala lösningar och så kallad tri-agering, det vill säga att patienten på ett så tidigt stadium som möjligt tillhandahålls den vård som krävs.

Nivåstruktureringar, att vården bedrivs på den nivå där den gör störst nytta, måste bli bättre. Den är viktig inte enbart i Dalarna, utan gäller för hela Sverige. Den allra dyraste och mest specialiserade vården bedrivs oftast på universitetssjukhusen. Covid-19-pandemin har visat på vikten av samarbete regionerna emellan. Om Falu lasarett når en viss nivå vad gäller kompetens och professionalitet vad gäller en viss sorts operation, bör Falun vara ett lika naturligt alternativ som universitetssjukhusen i Uppsala eller Örebro.

Vi måste vara aktsamma inför ett scenario där den nära vården byggs ut och patienter lämnar Dalarna för att söka vård utomläns. Då riskerar vården i Region Dalarna att försvagas.

Vi moderater får inte vara rädda att pröva nya vägar. Ett otydligt ledarskap leder till dubbelkommando och svårigheter att utkräva ansvar. Vården är ofta svårstyrd med flera chefsled. Det vore därför värt att se över chefsstrukturen och stärka det lokala ledarskapet i Avesta, Ludvika, Falun, Säter och Mora.

Sjukhusvården är sedan decennier tillbaka en mycket tung vårdkoloss. Vi moderater vill minska på byråkratin och stärka valfriheten. Alla vårdcentraler, familjecentraler och vårdinrättningar behöver inte vara stöpta i samma form.

Ludvika och Avesta kan bli vårdgallerior där specialister får hyra in sig i Region Dalarnas lokaler. Vill någon exempelvis starta en urolog-mottagning ska de uppmuntras att göra det. Har vi patienten i centrum blir organisationsformen mindre viktig.

- Låt sjukhusen styras av sjukhuschefer.
- Upprätta vårdgallerior i Ludvika och Avesta.
- Bli bättre på nivåstrukturering så att vi får mest och bäst vård för pengarna.

Digitala lösningar och Artificiell Intelligens

Även tidsbokningen på nätet behöver utökas. Det måste bli enklare att boka tid, det ska finnas fler tider tillgängliga och inte minst måste Region Dalarna bli bättre på att konkurrera med vårdjättarna på nätet. Vi behöver bli bättre på att informera om vår egen app, "Min Vård". Appen behöver utvecklas, Region Dalarna har ju trots allt fördelen att ha egna vårdcentraler och journalsystem. Det måste bli enklare att vända sig till den vårdcentral man är skriven på, även utanför kontorstid, alltså på kvällar och helger.

Vi ska även driva frågan om ett eget 1177 för dem som ringer från Dalarna. Sorteringen för att hamna på rätt vårdnivå kan ske via 1177.

Den fortsatta digitaliseringen betyder mycket för att göra vården mer effektiv och för att patienten ska träffa rätt vårdnivå med en gång. Den ska tjäna till en bättre triagering och att den som söker vård hamnar rätt i ett tidigt stadium. En grundläggande uppgift är att minska trycket på akut-mottagningarna, som idag är alldeles för högt. Det är ett underbetyg till vården att folk söker sig till akuten i onödan.

När nästa sjukvårdspolitiska program antas om fyra år, år 2025, kommer den tekniska utvecklingen ha tagit ytterligare stora kliv framåt. Trenden bort från att patienter ska ligga inlagda till att i högre grad utföra vård i hemmet eller mobila kliniker lär dock fortsätta.

Utvecklingen går hand i hand med synsättet att patienten ska vara i centrum och möjligheten att välja. Anpassar vi vården och omsorgen till hur sjukdomsläget hos befolkningen faktiskt ser ut är oerhört mycket vunnet inför framtiden.

Höjd beredskap inför framtiden

Kraftigt försämrade varuförsörjning och Covid-pandemin har lyft behovet av en bättre samhällsberedskap och större lager.

År 2020 förbättrade vi kraftigt vårt lager för många artiklar och har snart ny logistik och lagermöjligheter på plats. Det krävs dock även ett närmare samarbete med närliggande regioner för att möta behovet av sjukvårdsartiklar.

Under pandemin har vårdskulden ökat och så även köerna till vård och operation. Förhoppningsvis kan dock pandemin leda till en mer effektiv organisation vilket på sikt måste medföra kapade vårdköer och minskad vårdskuld.

Moderaterna i Region Dalarna vägrar acceptera att ständigt befinna sig under riksgenomsnittet vad gäller vårdköer, särskilt som det är tydligt att det går att göra betydligt mer med befintlig personal och resurser.

Med förhoppning om en snar återkomst till det normala efter pandemin.

Moderaterna i Dalarna verkar för:

- att öppetiderna inom primärvården ska anpassas efter när gemene man har möjlighet att gå dit.
- att det blir en noll-vision för hyrpersonal men om det är stopp i vårdflödet ska det vara möjligt att hyra in rätt kompetens.
- att utöka möjligheterna att operera kvällar och helger.
- att Region Dalarna ska locka fler som vill vidareutbilda sig och satsa mer på forskning. Ofta är det avsaknaden av specialistkompetens som gör att köerna växer.
- att undersköterskornas kompetens och möjlighet till vidareutbildning ska stärkas.
- att införa olika sorters screening i förebyggande syfte och för tidig upptäckt av allvarliga sjukdomar.
- att återinföra "flour-tanten" som kommer ut till skolorna en gång i veckan.
- att Region Dalarna tillsätter en person som kan hjälpa till att finna samvaro med andra.
- att det ska gå att ringa 1177 för att tala om sin ensamhet.
- att utöka samarbetet med och stöttningen av pensionärsorganisationer.
- att arbeta för att skapa fler naturliga mötesplatser.
- att införa en noll-vision för självmord.
- att det ska finnas minst en familjecentral i varje kommun i Dalarna.
- att införa privata alternativ för att minska köerna till BUP.
- att etappvis bygga upp ett äldre-medicinskt centrum i Ludvika.
- att utveckla sömn-lab i Avesta.
- att låta sjukhusen styras av sjukhuschefer.
- att upprätta vårdgallerior i Ludvika och Avesta.
- att bli bättre på nivåstrukturering så att vi får mest och bäst vård för pengarna.